

Azərbaycanın global enerji təhlükəsizliyinə verdiyi töhfələr dünyada yüksək dəyərləndirilir

Əgər əvvəllər Azərbaycan Cənub Qaz Dəhlizi (CQD) layihəsini həyata keçirməyə yeni başlayanda ölkəmizin qaz mənbələrinin şaxələndirilməsinə və Avropanın enerji təhlükəsizliyinin təmin olunmasına töhfə verə biləcəyinə şübhə ilə yanaşan müəyyən dairələr var idisə, bu gün vəziyyət kəskin şəkildə dəyişib. Avropa İttifaqının (AI) qaz və neft idxalından kritik asılılığı kontekstində Azərbaycan faktiki olaraq enerji resurslarının əzsaylı etibarlı təchizatçılardan birinə çevrilib və CQD-nin öz rolunu artırmaq imkanları getdikcə artır. Hazırda getdikcə daha çox Avropa dövləti Azərbaycan qazının tədarükünə maraq göstərir. Belə ki, İtaliya xarici işlər nazirinin müavini Manlio Di Stefano bildirib ki, Trans-Adriatik Boru Kəməri (TAP) İtaliyaya enerji qiymətlərinin artmasını nəticələrini yumşaltmağa imkan verir. Bununla əlaqədar olaraq TAP vasitəsilə təbii qaz tədarükünü hər il 10 milyard kubmetrə çatdırmaq planlaşdırılır. Onun sözlərinə görə, TAP digər qaz mənbəyindən asılılığı azaltmağa kömək edəcək.

Məlumdur ki, təbii qaz Avropanın iqtisadi inkişafı üçün mühüm enerji resursudur və AI-yə üzv dövlətlər xarici enerji təchizatçılardan çox asılıdır. Azərbaycan daxili resurslar, şaxələndirilmiş enerji balansını və təchizat bazarları hesabına davamlı enerji müstəqilliyinə malik ölkələrdən biridir və Avropa bazarını fasiləsiz enerji təchizatı ilə təmin etmək iqtidarındadır.

ABŞ Prezidenti Cozef Bayden Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyevə ünvanladığı məktubda enerji təhlükəsizliyi ilə bağlı məqsədlərə çatmaq üçün şaxələndirmənin çox əhəmiyyətli olduğunu vurğulayıb və əlavə edib ki, Azərbaycan bu məqsədə nail olmaq üçün regional səylərdə əsas rol oynayırdır: "Azərbaycan həm də regional və global bazarların sabitləşdirməsi baxımından, Trans-Xəzər əməkdaşlığının nəhəng potensialının reallaşdırılmasında mühüm əhəmiyyətə malikdir. Eyni zamanda, Azərbaycan Cənub Qaz Dəhlizi vasitəsilə və Ukrayna üçün mühüm olan yanacaq təchiz etməklə də Avropanın enerji təhlükəsizliyinin sabitləşdirilməsinə kömək etməkdə həlledici rol oynayır".

Ağ Evin sahibi məktubunda xüsusilə vurğulayıb ki, Amerika Birləşmiş Ştatları Azərbaycanla davamlı tərəfdaşlıq və əməkdaşlığa sadıqdır. Xatırladığı ki, ABŞ Prezidenti Cozef Baydenin Müstəqillik Günü münasibətilə həmkarı İlham Əliyevə ünvanladığı təbrik məktubunda da xüsusilə qeyd edib ki, Azərbaycan Avropa və dünya bazarlarının təhlükəsizliyinin təmin olunması və sabitləşdirilməsində önəmli rol oynayır.

Bakı Enerji Forumunda iştirak edən ABŞ Dövlət katibi müavininin enerji diplomatiyası üzrə müşaviri Laura Loxman da ölkəsinin enerji keçidi ilə əlaqədar Azərbaycanın səylərini qiymətləndirdiyini açıqlayıb. Bildirib ki, Cənub Qaz Dəhlizi Avropanın enerji təhlükəsizliyinin təminatında

Azərbaycan etibarlı nəqliyyat dəhlizlərinin təmin edilməsi və karbohidrogen ehtiyatlarının dünya bazarlarına çıxarılmasının şaxələndirilməsi istiqamətində məqsədyönlü siyasət həyata keçirir. Zamanın da göstərdiyi kimi, belə bir strategiya ölkəyə global enerji bazarında mühüm oyunçulardan birinə çevrilməyə imkan verir. Enerji marşrutlarının şaxələndirilməsi respublikamıza nəinki müstəqil xarici siyasət yeritməyə imkan yaradıb, həm də onu mümkün iqtisadi və siyasi itkilərdən sığortalayıb. Bu gün Rusiya-Ukrayna münaqişəsinin fonunda Avropanın enerji bazarında hökm sürən qeyri-müəyyənlik də Azərbaycanın strateji əhəmiyyətini daha da artırmaqla yanaşı, etibarlı enerji mənbəyi statusunu da gücləndirib. İyunun 1-dən 4-dək davam edən Bakı Enerji həftəsi iştirakçılarının müzakirələrdə səsləndirdikləri bəyanatlar da belə deməyə əsas verir ki, rəsmi Bakının enerji diplomatiyası global enerji təhlükəsizliyində və regional davamlı inkişafın təmin olunmasında güclü rol oynayır.

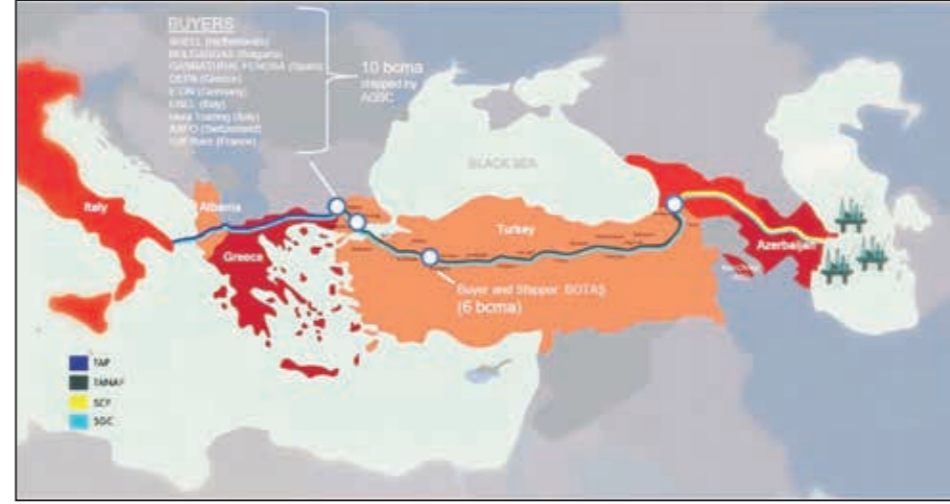
böyük rol oynayır. ABŞ enerji keçidi ilə əlaqədar Avropa İttifaqının siyasətini və Azərbaycanın səylərini qiymətləndirir.

Ümumiyyətlə, mütəxəssislərin sözlərinə görə, Cənub Qaz Dəhlizi Şimali Makedoniya bazarında likvidliyi artıracaq. Xatırladığı ki, Yunanıstan qaz interkonnektoru tikən Şimali Makedoniya TAP-a qoşulmaq niyyətindədir. Macarıstanın Xarici İşlər və Ticarət naziri Peter Szijarto da düşünür ki, Azərbaycan qazı şaxələndirmə üçün ən aktual və real mənbədir. Onun sözlərinə görə, Macarıstan 2023-cü ilin sonuna kimi Azərbaycandan qaz almağa başlayacağını gözləyir. Mütəxəssislər Moldovanın da Azərbaycan qazını Bolqarıstan və Rumıniyadan keçən Trans-Balkan kəməri vasitəsilə ala biləcəyini vurğulayırlar. AI-nin Qərbi Balkanlara qaz tədarükü məsələsində Azərbaycanla əməkdaşlığa hazır olduğunu AI-nin Genişlənmə və Qonşuluq Siyasəti üzrə komissarı Oliver Varheli də bildirib. Qeyd edək ki, istismara verilən andan 2021-ci il dekabrın 31-dək CQD-TAP-ın Avropa hissəsi ilə gözlənilən 5 deyil, 8,1 milyard standart kubmetr qaz Avropaya tədarük edilib.

Mütəxəssislər vurğulayırlar ki, Azərbaycan qaz bazarında yeni oyunçu kimi özünü yaxşı tərəfdən göstərir. Belə ki, rəsmi Bakı avropalı istehlakçıların bütün istəklərini tam və hətta vaxtından əvvəl yerinə yetirib. Rusiyanın "Rosbalt" nəşrinin yazdığı kimi, Cənub Qaz Dəhlizinin fəaliyyəti və qazın Avropa bazarlarına ixracı zamanı Azərbaycan özünü etibarlı

tərəfdaş kimi təsdiqlədi və qaz ixracını, o cümlədən Avropa bazarına sürətlə artırmağa nail oldu. Ona görə də, təəccüblü deyil ki, qaz böhranının dərinləşməsinin qarşısını almaq üçün Avropa ölkələri tədarükləri artırmaq üçün Azərbaycanı üz tutur. Enerji bazarı üçün ən əlverişli proqnozlar nəzərə almasaq, mürciət edənlərin sayı durmadan artacaq. Belə ki, Britaniyanın "Oxford Economics" analitik şirkətinin proqnozuna əsasən, 2022-ci ildə Avropa ölkələrində qaz əvvəllər gözləniləndən xeyli baha olacaq. Qaz və neft üzrə proqnozlar müvafiq olaraq 53 və 19 faiz artırılıb.

Belə bir narahatlıq fonunda Azərbaycan qaz tədarükünü genişləndirməyə hazır olduğunu bildirir. Artıq bu il CQD vasitəsilə Avropaya ixracın 10 milyard kubmetrə qədər artacağı açıqlanıb. Prezident İlham Əliyevin qeyd etdiyi kimi, Azərbaycan 2023-cü ildə Avropaya qaz nəqlini 11 milyard kubmetrə çatdırıb. Bunun üçün kifayət qədər resurslarımız da var. Belə ki, Azərbaycanda 2,6 trilyon kubmetr olan təsdiqlənmiş qaz ehtiyatlarından, eləcə də ən böyük "Şahdəniz" yatağından (1 trilyon kubmetr) başqa mənbələr də var. O cümlədən, Xəzər dənizinin ən böyük qaz-kondensat yatağı olan "Abşeron"da bir ildən sonra "mavi yanacaq"ın sənaye istehsalına başlanılacağı gözlənilir. İlk olaraq ildə təxminən 1,5 milyard kubmetr qaz əldə olunacaq. "Babək" yatağının ehtiyatları 400 milyard kubmetr, "Ümid" yatağının ehtiyatları 200 milyard kubmetr qiymətləndirilir. Uzun müddət istismar

olunan "Azəri-Çıraq-Günəşli" yatağının dərinşulu hissəsi də yüz milyardlarla vəsait vəd edir. Yəni, həm işğaldan azad edilmiş ərazilərimizə, həm də Avropaya qaz tədarükünü artırmaq, eləcə də daxili ehtiyacları ödəmək potensialı var.

Azərbaycanın Türkmənistanla birgə işlədəcəyi böyük "Dostluq" neft və qaz-kondensat yatağı, eləcə də Türkmənistanın Türkmənbaşı şəhərini Bakı ilə birləşdirməli olan Trans-Xəzər qaz kəmərinə də unutmayaq. Bakı Enerji Forumunda iştirak edən İranın Neft naziri Cavad Oici bildirdi ki, Türkmənistandan Azərbaycana İran üzərindən il ərzində 1,5 milyard kubmetr qaz nəql ediləcək. Onun sözlərinə görə, bu, Azərbaycan, İran və Türkmənistan arasında imzalanan üçtərəfli müqaviləyə əsasən həyata keçiriləcək. Nazir, həmçinin əlavə etdi ki, İran təbii qazın gündəlik istehsal həcmi 2 milyard kubmetrə çatdırıb, neft hasilatı üzrə bu göstərici 4 milyon bareldir. Gələcəkdə qaz hasilatının 1,4 milyard kubmetrədək azaldılması, xəm neft hasilatının isə gündəlik 6 milyon barelə çatdırılması planlaşdırılır. Hazırda Qazaxıstanın Tengiz yatağından qaz kəmərinin şəbəkəyə qoşulması imkanları da nəzərdən keçirilir.

Heç kimə sirr deyil ki, qaz asılılığı Avropa üçün böyük problemdir və indiki böhran yaxın gələcəkdə təbii qazdan asılılığın necə azaldılması ilə bağlı çox vacib suallar doğurur. Avropa Komissiyası şaxələndirmə prosesini sürətləndirir və AI rəsmilərinin fikrinə,

ildə, təxminən 50 milyard kubmetr qaz yeni mayeləşdirilmiş təbii qaz (LNG) mənbələrindən, 10 milyard kubmetr qaz digər təchizatçılardan boru kəmərləri ilə gələcək və 20 milyard kubmetr yeni külək enerjisi mənbələrindən əldə ediləcək ki, bu da qazla işləyən elektrik stansiyalarına tələbatı azaldacaq. Bu baxımdan Avropa təbii qazın alternativ və etibarlı mənbələrini axtarmağa başlayıb. AI artıq Qətər, ABŞ, Nigeriya, Misir və Azərbaycan kimi enerji tərəfdaşları ilə təbii qaz tədarükünü artırmaq barədə müzakirələr aparır. Bu ölkələr qitəyə təbii qaz tədarükünü artırmaqla Avropanın enerji təhlükəsizliyini dəstəkləmək potensialına malikdir. Bu mənada Azərbaycan Avropanın etibarlı enerji tərəfdaşı kimi özünü təsdiq edib. Mütəxəssislərin sözlərinə görə, Azərbaycan Xəzər dənizindəki qaz ehtiyatlarından istifadə etməklə, həmçinin Türkmənistan və İrandan təbii qaz mənbələrinə çıxış yolu ilə Avropaya qaz tədarükünü artırmaq potensialına malikdir. Rəqəmlər də belə deməyə əsas verir. Belə ki, 2021-ci ildə Azərbaycan Avropaya 8,2 milyard kubmetr təbii qaz ixrac edib. Bu il ixrac 9,1 milyard kubmetrə çatdırılacağı planlaşdırılır. Azərbaycanın 2023-cü ildə Avropa ölkələrinə 11 milyard kubmetr təbii qaz tədarük edəcəyi gözlənilir. Xüsusilə qeyd etmək lazımdır ki, Azərbaycan Avropanın enerji təhlükəsizliyi arxitekturasında daha böyük rol oynamaq istəyir, lakin bu prosesdə kiminsə bazar payını almaq

hesabına etmək niyyəti yoxdur.

İyunun 1-dən 4-dək davam edən Bakı Enerji həftəsində səsləndirilən çoxsaylı bəyanatlar da Azərbaycanın enerji təhlükəsizliyinə verdiyi töhfənin güclü olduğunu təsdiqlədi. Xatırladığı ki, 3 gün ərzində Xəzər regionunda neft-qaz sahəsi və enerji sektorunun ən mötəbər tədbiri olan Bakı Enerji həftəsi çərçivəsində XXVII Beynəlxalq "Xəzər Neft və Qaz" sərgisi, X Yubiley Xəzər Beynəlxalq "Energetika və Alternativ Enerji" sərgisi və Xəzər Neft və Qaz Konfransının xələfi olan Bakı Enerji Forumu baş tutdu. Ardıcıl enerji siyasətini uğurla həyata keçirən Azərbaycanın regionda hökm sürən sabitlik və enerji təhlükəsizliyinin təmin olunmasında rolu çox böyükdür. Bu mənada təsadüfi deyil ki, Beynəlxalq Xəzər Neft və Qaz Sərgisi 25 ildən artıqdır ki, regionun iri neft və qaz layihələrini müzakirə etmək üçün nüfuzlu beynəlxalq platforma hesab edilir. Forumda global enerji perspektivləri, Xəzər regionunda kəşfiyyat və hasilat imkanlarının xəritəsi, "yaşıl enerji"yə keçidin maliyyələşdirilməsi və bir sıra digər aktual mövzular ətrafında müzakirələr aparıldı. Müzakirələrdə iştirakçıların sayı və tərkibi Bakı Enerji həftəsinin beynəlxalq əhəmiyyətini bir daha təsdiqlədi.

Bir sözlə, enerji bazarının vəziyyəti ilə bağlı irəli sürülən proqnozlar və eləcə də hazırda müşahidə edilən geosiyasi gərginlik dayanıqlı enerji gələcəyinin nə qədər vacib olduğunu nümayiş etdirir. Artıq bir çox dövlətlər enerji resurslarını şaxələndirmək və yerli istehsalı təşviq etmək üçün bərpə olunan enerjini inkişaf etdirməyə başlayıblar. Ona görə ki, enerji dayanıqlı və müstəqil inkişaf üçün lazımi şərait yaradır, ölkənin rifahına və çiçəklənməsinə birbaşa təsir göstərir. Buna görə də, stabil enerji balansının təmin edilməsi də global təhlükəsizliyin amillərindən biri sayılır. Bu mənada Azərbaycan müasir dünyada enerji münasibətlərində etibarlı tərəfdaş kimi özünü doğruldub. Azərbaycanın bölgənin və regionun enerji təhlükəsizliyinə töhfəsi, yeni enerji mənbələrinin istifadəyə verilməsi, kritik və böhranlı dövrlərdə əldə edilmiş razılaşmalara əməl olunması Azərbaycanın enerji siyasətinin əsas istiqamətləridir. Ən əsası, Azərbaycan enerji balansını şaxələndirməyə çalışır ki, bu da enerji təhlükəsizliyinə və davamlı inkişafa müsbət təsir göstərir. İqtisadiyyat naziri Mikayıl Cəbbarovun Davosda Dünya İqtisadi Forumunda çıxışı zamanı dedi ki, Azərbaycan özünün enerji ehtiyatlarının birgə mənimsənilməsi siyasətini yürüdür. Belə bir siyasət də Azərbaycanın iqtisadi eqoizmdən uzaq, ancaq qarşılıqlı faydalı əməkdaşlığa əsaslanan iqtisadi fəlsəfəsinə uyğundur və regional gərginlik fonunda sabitləşdirici rol oynayır.

Səbuhi MƏMMƏDOV,
"Xalq qəzeti"